
**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ІНСТИТУТ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА**

ВІДДІЛ ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ

ЛАБОРАТОРІЯ ВИХОВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО РИНКУ ПРАЦІ

УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІКАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ОСВІТИ

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ НАПРН УКРАЇНИ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ювілейних XV Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених
пам'яті доктора педагогічних наук, **Федоришина Бориса Олексійовича**

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

м. Київ 2025 рік

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА
ВІДДІЛ ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ
ЛАБОРАТОРІЯ ВИХОВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО РИНКУ ПРАЦІ
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІКА ФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ОСВІТИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАПРН УКРАЇНИ

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Збірник матеріалів
ювілейних XV Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті
доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича
за редакцією Н.В. Павлик

Київ-2025 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою:
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
(протокол № 10 від 26 червня 2025 року)
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
(протокол № 5 від 16 червня 2025).

Рецензенти:

Хомич Л. О. – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Охріменко З. В. – кандидат педагогічних наук, завідувач відділу виховного проєктування Інституту проблем виховання НАПН України.

Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів ювілейних XV Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича / за ред. Н.В. Павлик. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2025. – 124 с.

У збірнику матеріалів конференції представлено праці психологів, педагогів, освітян-практиків з актуальних проблем сьогодення, зокрема: висвітлення питань про важливість профорієнтації у процесі соціально-психологічного розвитку особистості; психологічного супроводу в процесі професійного самовизначення учнів ЗЗСО та професіогенезу людини; особистісно-професійного розвитку різних соціально-вікових категорій населення України; а також проблем професійного успіху особистості, психологічної специфіки педагогічної діяльності в епоху глобальних світових змін, врахування особливостей особистісних змін в умовах військової агресії, кар'єрного консультування.

Збірник адресовано педагогічним працівникам, науковцям, практичним психологам, соціальним педагогам, а також студентам, аспірантам, докторантам психолого-педагогічного профілю.

інтерактивні вправи та інтегрувати їх до електронних підручників за допомогою гіперпосилань, що надає можливість зробити навчальний процес цікавим та захоплюючим.

Література

- Капітан, Т.А. (2021). *Комунікативна спрямованість освітнього процесу в навчанні іноземних мов*. Наукові записки. Серія: педагогічні науки. №192. С. 77-80.
- Кікоть, В.Я., Столяренко, А.М. *Юридична педагогіка*. URL: <http://ibib.ltd.ua/yuridicheskaya-pedagogika.html>
- Ковальчук, Л.О. (2007). *Основи педагогічної майстерності*: навч. посіб./ ВЦ ЛНУ. Львів. 608 с.
- Скрипник, М.І. (2013) *Інтерактивні технології в післядипломному навчанні*: довідник / НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ. 202 с.

Людмила Сіньова

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ВЕТЕРАНАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В умовах триваючого воєнного конфлікту в Україні питання забезпечення належної психологічної допомоги ветеранам та ветеранкам набуває особливої актуальності. Держава має зобов'язання створювати ефективну систему підтримки осіб, які брали участь у бойових діях, зокрема у сфері охорони психічного здоров'я. Психологічна допомога є ключовим компонентом цього процесу, адже вона спрямована не лише на подолання психоемоційного напруження, а й на покращення якості життя, сприяння соціальній адаптації та поверненню до мирного життя. Надавати психологічну допомогу може психолог, психотерапевт, психіатр. В ст. 24. Закону України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні» від 15 січня 2025 року № 4223-IX визначена класифікація видів допомоги у сфері психічного здоров'я, тому розрізняють такі види допомоги у сфері психічного здоров'я: 1) психосоціальна допомога; 2) психологічна допомога; 3) психотерапія; 4) психологічна реабілітація; 5) психіатрична допомога [4].

Згідно ст. 27 зазначеного Закону психологічна допомога є комплексом заходів, спрямованих на розвиток соціально-психологічної компетентності осіб, зняття психоемоційної напруги та гармонізацію психічного стану, розвиток психологічної стійкості та здатності до соціальної адаптації особи або групи осіб. Психологічна допомога може надаватися у формі кризового психологічного втручання, психологічного консультування, психодіагностичних, психокорекційних та відновних заходів а також «гарячих ліній» психологічної допомоги [4]. Таким чином, вищезазначений Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади системи охорони психічного здоров'я в Україні, регулює суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення доступності, якості послуг, дотримання прав людей з психічними розладами, іншими проблемами, що стосуються психічного здоров'я, запобігання виникненню психічних розладів, сприяння

досягненню психологічного благополуччя та розвитку людини, усунення факторів, що негативно впливають на психічне здоров'я.

Постанова КМ України № 1338 від 29.11.2022 р. «Деякі питання надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» була із змінами та внесеними згідно з Постановою КМ № 1270 від 04.12.2023 р. в редакції Постанови КМ № 307 від 18.03.2024 р. «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб».

В Порядку та умовах про надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб визначено, що психологічна допомога - діяльність, що провадиться на трьох рівнях та спрямована на професійну допомогу особі, яка має ризик розвитку розладів психіки та поведінки, сприяння особі у психосоціальній адаптації до зміненої життєвої ситуації, осмисленні її досвіду, розширенні самоусвідомлення та можливостей самореалізації, а також допомогу з метою розв'язання психологічних проблем, зумовлених складними життєвими обставинами, кризовим станом, надзвичайною ситуацією та/або катастрофою, воєнними діями [3].

Варто зазначити, що на сьогодні однією із проблем є те, що після безпосередньої участі в бойових діях військовослужбовці та ветерани, які повертаються додому мають труднощі під час адаптації до цивільного життя. Учасники бойових дій гостро відчувають несправедливість свого становища і перешкоди в адаптації до цивільного життя. Подолання життєвих стресів мають відігравати важливу роль у реінтеграції військовослужбовців та ветеранів після повернення з війни. Таким чином, психологічний стан та психічне здоров'я під час воєнного стану дій є вкрай важливим. Військовослужбовці та ветерани переживають виснаження, спустошення, втому, відчувають тривогу й паніку [5, с.49]. Так, з огляду на зазначене, впроваджено новітній підхід із надання послуг із психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та прирівняним до них особам завдяки створенню 3-рівневої системи надання психологічної допомоги. Одним із заходів надання психологічної допомоги для ветеранів та членів їх сімей є Реєстр суб'єктів надання послуг із психологічної допомоги для ветеранів та членів їх сімей, що спрощує процедуру подання документів для надавачів послуг, та посилює контроль за верифікацією пакету документів.

Для отримання психологічної допомоги першого рівня отримувач послуг може

звернутися безпосередньо до суб'єкта надання послуг, структурного підрозділу з питань ветеранської політики та/або структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, центру надання адміністративних послуг; Для отримання психологічної допомоги другого та третього рівня отримувач послуг може звернутися безпосередньо до суб'єкта надання послуг, які внесені до Реєстру суб'єктів надання послуг із психологічної допомоги для ветеранів і членів їх сімей або за наявності технічної можливості звернутися до Мінветеранів із заявою в електронній формі через Єдиний державний реєстр ветеранів війни або Єдиний державний вебпортал електронних послуг чи його мобільний додаток (Дія).

Зрозуміло, що у кожній з країн свій підхід до розробки програм з реінтеграції та психологічної допомоги ветеранів. Також має бути врахований характер збройного конфлікту в якому брали участь громадяни тієї чи іншої держави. Міністерство у справах ветеранів України вивчає досвід США та інших країн, щоб імплементувати найсучасніші практики до системи психологічної реабілітації захисників.

Система реінтеграції у США – це спільна діяльність Департаменту Оборони, Департаменту у справах ветеранів і Департаменту праці. Соціальна адаптація, як включення індивіда в нове соціальне середовище, вимагає пристосування до нового стилю життя, зміну мислення, вироблення нових життєвих цінностей та орієнтирів. Це досягається через налагодження активної соціальної комунікації. Психологічний супровід – один з важливих кроків реінтеграції військових, спрямований на подолання психологічних проблем (посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривога, депресія) і включає спеціалізовану підтримку та лікування. Позитивною практикою є діяльність гарячих ліній психологічної допомоги, які працюють за принципом негайного відгуку. Оператори гарячих ліній проходять спеціальну підготовку. Вони мають навички надання емоційної підтримки, вміють визначати рівень небезпеки особи з якою спілкуються, інформують про програми допомоги ветеранам або психологічні послуги тощо. Прикладом є діяльність низки інформаційних ресурсів: безкоштовна гаряча лінія для ветеранів (001-800-2738255); веб-сайт Support for All Who Serve (<https://www.veteranscrisisline.net/get-help-now/military-crisis-line/>); веб-сайт Міжнародної асоціації EMDR Creating global healing, health & hope (<https://www.emdria.org/>), Асоціації поведінкової та когнітивної терапії (https://services.abct.org/i4a/memberDirectory/index.cfm?directory_id=3&pageID=3282) тощо [1].

Ізраїль має значний досвід у наданні підтримки своїм ветеранам та цивільним, які постраждали внаслідок війни. Особливу увагу у цій країні приділено розробці програм психосоціальної підтримки та реабілітації. Центри, такі як NATAL, спеціалізуються на

лікуванні ПТСР та інших психологічних розладів через індивідуальні та групові сесії, а також забезпечують спеціалізовані програми для дітей та сімей. Ізраїльський Центр травми та стійкості NATAL – організація, що спеціалізується на травмах і стресі, які пов'язані саме з війною та тероризмом [6].

В Канаді приблизно 25 років тому проходила реформа, яка почалася з мітингів. Лікарі психіатричних лікарень поруч із пацієнтами виходили на вулиці протестувати проти замикання людей в окремих закладах, ізольовано від їхнього звичного середовища. Ізоляція людей з психічними розладами вела до погіршення їхнього стану. Ізоляція в принципі дуже шкідлива для психологічного стану людини. Провели дослідження — і дійсно виявилось, що заклади охорони здоров'я психіатричного спрямування, які націлені відновити людину, не працюють, не виконують цю функцію. Тоді після суспільних обговорень і зустрічей із пацієнтськими організаціями було вирішено повертати людину з психологічними проблемами в громаду, просто посилювати її супровід при надомовій допомозі [2]. Міжнародний досвід, зокрема США, Ізраїлю, Канади, демонструє, що системний підхід до психологічної реабілітації, з акцентом на міжвідомчу співпрацю та громадську інтеграцію, забезпечує вищий рівень ефективності. Україна вже зробила кроки в напрямі імплементації подібних моделей, однак залишаються актуальними питання доступності, кадрового забезпечення, а також створення дієвої системи моніторингу результативності надання таких послуг. Успішне розв'язання цих завдань є запорукою не лише психологічного благополуччя ветеранів, а й соціальної стабільності загалом.

Підсумовуючи, слід наголосити, що забезпечення належної психологічної допомоги ветеранам війни є надзвичайно важливим завданням у контексті триваючого воєнного конфлікту в Україні. Психологічна підтримка — не лише один із інструментів стабілізації психоемоційного стану військовослужбовців після бойових дій, а й необхідна умова для їх успішної соціальної адаптації та повернення до мирного життя. Прийняття Закону України «Про систему охорони психічного здоров'я» та розробка трирівневої моделі надання психологічної допомоги ветеранам і членам їх сімей свідчать про поступове формування ефективної нормативно-правової та організаційної основи.

Література:

1. Досвід США щодо реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя LSULS Digital Repository: Home. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/13832/1/Костишин_Грицанюк_Шевців.pdf (дата звернення: 08.05.2025).
2. Марта Пивоваренко: Як психологічний стан українців впливатиме на відновлення країни після війни | Громадський Простір. Громадський Простір | Усе для третього сектору в одному порталі. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=marta-pyvovarenko-yak-psyholohichnyj-stan-ukrajintsiv-vplyvatyme-na-vidnovlennya-krajiny-pislya-vijny>(дата звернення: 08.05.2025).
3. Порядок та умови надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим

- категоріям осіб : Постанова Каб. Міністрів України від 18.03.2024 № 307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2024-п#Text> (дата звернення: 08.05.2025).
4. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні : Закон України від 15.01.2025 № 4223-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text> (дата звернення: 01.05.2025).
 5. Сіньова Л.М. Щодо забезпечення права на психологічну підтримку ветеранів Захисників/Захисниць України та членів їх сімей Вплив ідей Л.Й. Петражицького на сучасну політико-правову доктрину (до 156 річчя від дня народження науковця): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 13 квітня 2023 р.). Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 92 с. С. 49-51
 6. Fakhivtsi izrail'skoho tsentru NATAL provely kurs navchannia dlia ukrain'skykh koleh [Specialists of the Israeli NATAL center conducted a training course for Ukrainian colleagues] (03.05.2025). Retrieved from <https://armyinform.com.ua/2022/08/03/fahivczy-izrayil'skogo-czentru-natal-provely-kurs-navchannya-dlya-ukrayinskykh-koleg/> [in Ukrainian].

Тетяна Сова

ПСИХОЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ЯК НАСЛІДОК ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ РИЗИКУ

В умовах дистанційної професійної взаємодії, яка набула широкого розповсюдження у зв'язку з глобальними трансформаціями ринку праці та пандемічними викликами, проблема психоемоційного вигорання набула особливої актуальності. Зокрема, у сучасних умовах трансформації професійного середовища, зокрема масового переходу на дистанційні формати роботи, спостерігається зростання рівня психоемоційного напруження серед представників різних професій. Одним із найпоширеніших негативних наслідків тривалого дистанційного професійного спілкування є синдром психоемоційного вигорання, що значною мірою детермінований особистісними чинниками. У контексті дослідження цієї проблематики варто відзначити науковий внесок таких вітчизняних авторів як Л. Карамушка та Г. Гнускіна, які ґрунтовно дослідили психологічні механізми професійного вигорання підприємців, акцентуючи увагу на індивідуально-психологічних чинниках уразливості [4]. Актуальні аспекти впливу дистанційної зайнятості на психічне здоров'я, продуктивність праці та життєвий баланс розкриті у працях Я. Кайманової та Н. Рябокони, які звертають увагу на роль емоційного виснаження, зниження мотивації та зростання тривожності як показників деструктивного впливу дистанційного формату праці [3]. Переважна більшість сучасних наукових розвідок, у рамках яких висвітлюється вплив дистанційної форми взаємодії на виникнення симптомів емоційного вигорання, здійснені на матеріалі функціонування освітньої сфери як однієї з найбільш масштабних майданчиків професійної діяльності, в якому активно практикується дистанційна форма взаємодії [6; 8].

Український ринок праці поступово адаптує і впроваджує зарубіжний досвід в різних аспектах, включаючи впровадження дистанційної зайнятості. Поширення нових інформаційних та телекомунікаційних технологій сприяє її розвитку. Як зазначає Т. Буда